

Таким чином, ефективно організовані функціональні складові еколого-економічної безпеки допоможуть не лише збудувати механізми боротьби з проблемами, але й забезпечити превентивну роботу, що дозволяє формувати та накопичувати у суб'єктів господарювання адаптивні властивості.

Висновки. Відповідно до запропонованого організаційного механізму управління еколого-економічною безпекою промислового підприємства подальшим напрямком дослідження є розробка системи показників оцінювання еколого-економічної безпеки промислового підприємства та механізму експрес-реагування на загрози еколого-економічній безпеці промислового підприємства.

Література:

1.Бабошко С.І. Механізми еколого-економічного регулювання діяльності малих підприємств: монографія / С.І. Бабошко. – М.: Вид-во МПСИ, 2006. – 432 с.

2.Карагодов І.А. Організаційно-економічний механізм управління природокористуванням промислового регіону / І.А. Карагодов, В.Д. Мартовицький // Екологічний вісник. – Київ: Аспект-Поліграф, 2002. – №5-6. – С 8-12.

3.Літвак С.М. Екологічний менеджмент та аудит: навч. посібник / С.М. Літвак. – К.: Професіонал, 2005. – 112 с.

4.Мольов М.Д. Теорія і практика управління регіональною екологічною безпекою: монографія / М.Д. Мольов. – Юж.-Рост.:Гуеіп, 2005. – 172 с.

5.Припотень В.Ю. Еколого-економічна безпека підприємства: монографія / В.Ю. Припотень – Луганськ: Вид-во Янтар, 2010. – 244 с.

Рецензент: д.е.н., професор Лисенко Ю.Г.

УДК 631.115.1.(477.83)

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ТЕХНІКОЮ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ГОСПОДАРЮВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Прокопишин О.С., к.е.н.

Львівський національний аграрний університет

Аналізується технічна забезпеченість фермерських господарств Львівської області. Виявлено, що технічна забезпеченість не впливає на результативність їх господарювання. Пропонується підвищити технічну забезпеченість господарств за рахунок підвищення інвестиційного потенціалу, лізингу, формування кооперативів.

Technical providing of farms of Lviv region are analyzed. It was determined that the poor condition of technical providing leads to lowering of competitiveness of farms. In the paper we propose to supply renovation of technic at the cost of self investment potential, market grouping of technical and leasing service, proceeds of credit with preferential terms, forming of co-operative farming.

Постановка проблеми. Однією з основних проблем відтворювального процесу в сучасному сільському господарстві України є недостатнє технічне забезпечення виробництва, яке в останнім часом у багатьох сільсько-господарських підприємствах не покращується, а погіршується. Однією з найважливіших проблем сучасної аграрної економіки є незадовільний рівень забезпечення фермерських господарств основним і обіговим капіталом. Із переходом на ринкові засади господарювання ця проблема ще більш посилює-

ся, оскільки ринкові механізми не спромоглися забезпечити конкуренції між виробниками матеріально-технічних ресурсів, їхніми постачальниками, на томість спричинили різке зростання цін на машини та обладнання, а також несвоєчасне і неякісне їх постачання агровиробникам. Тому питання, пов'язані із забезпеченням фермерських господарств сільськогосподарською технікою, набувають в сучасних умовах особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість якісного технічного забезпечення виробництва, у тому числі й сільськогосподарського, на сьогодні добре усвідомлюється вітчизняними вченими та практиками. Зокрема, згідно з твердженням В. В. Іванишина, «незадовільне забезпечення сільськогосподарства технікою є одним із головних чинників, що призводить в останні роки до значних втрат урожаю, які становлять близько 4 млн. т на рік» [3]. Аналогічну думку ми зустрічаємо і у С. В. Коробки, яка стверджує, що значний вплив на обсяги сільськогосподарського виробництва має рівень матеріально-технічного забезпечення [4]. На важливості залучення новітніх видів техніки для підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світовому ринку А. М. Головки, П. А. Денисенко та інші [1]. Для підкріплення думки цих вчених наведемо приклад Німеччини, де за останні роки виробництво сільськогосподарської продукції на одного працівника зросло майже вдвічі – із 12900 до 26100 євро [6]. Зазначимо, що у цій країні один фермер годує на сьогодні 140 осіб, у 1990 році їх було 73 і 10 осіб 50 років тому [8]. Досягнути такого рівня виробництва вдалося в основному за рахунок зростання технічної оснащеності, використання найновіших технологій та ефективного використання техніки.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення взаємозв'язку між забезпеченістю технічними засобами та виробничими результатами у фермерських господарствах.

Виклад основного матеріалу досліджень. У створенні і подальшому розвитку фермерських господарств важливою є узгодженість параметрів їх технічної забезпеченості та розмірів землекористування. Саме тому особливій уваги заслуговує проблема землекористування фермерського господарства. Параметри цього показника у фермерських господарствах не є статистичними, оскільки лише незначна частина земель перебуває у власності фермерів чи передана їм у постійне користування. Основні площі угідь взяті в оренду у місцевих жителів. Це значною мірою стримує ініціативи фермерів у забезпеченні технічної бази господарств. Тому великий інтерес становить структура землекористування фермерських господарств, їх розмірів і вплив на технічну оснащеність.

У Львівській області на 100 фермерських господарств припадало в середньому 90 тракторів. У Польщі, наприклад, на 100 господарств припадало 107 тракторів, у Великобританії, Франції і Німеччині – понад 200 тракторів. Треба зауважити, що не всі фермерські господарства мають трактори. З цієї позиції досить цікавим є групування господарств з огляду на площі їх землекористування (табл. 1).

Залежність рівня тракторозабезпеченості фермерських господарств Львівської області від площі їх землекористування, 2010 р.*

Показник		Група районів за розміром фермерських господарств, га				У середньому в області
		до 39,4	39,5-63,0	63,1-86,5	понад 86,6	
Кількість районів у групі		8	4	4	3	19
Сільськогосподарських угідь на одне підприємство		21,66	42,85	72,08	167,07	59,72
Технічних потужностей, к. с.	на одне підприємство	102,8	145,0	344,9	245,1	222,64
	на 100 га сільськогосподарських угідь	700,2	251,0	484,6	203,2	372,78
Кількість технічних засобів, шт.	на одне підприємство	3,0	1,4	3,3	2,8	2,43
	на 100 га сільськогосподарських угідь	42,0	2,5	4,6	2,3	4,07
Кількість тракторів, шт.	на одне підприємство	0,8	0,7	1,3	1,2	0,976
	на 100 га сільськогосподарських угідь	9,4	1,1	1,9	1,0	1,63

* Джерело: розраховано за даними [7, с. 11, 87] та форми № 10-мех (річна) ГУСуЛЮ

Враховуючи, що фермерські господарства в основному створювались без планування їх діяльності, без обґрунтування розмірів, у тому числі й земельних, то згідно з даними табл. 1, бачимо відсутність тісного взаємозв'язку між розмірами землекористування і відповідними параметрами технічного забезпечення. Проте загалом, у міру збільшення розмірів фермерських господарств, простежується тенденція до збільшення технічних потужностей, а також кількості тракторів на одне підприємство. І навпаки, у разі збільшення земельних розмірів фермерських господарств загалом знижуються показники обсягів технічних потужностей, а також кількості тракторів на 100 га.

Відзначимо, що прогрес у галузі техніки і механіки одночасно спричинив швидкий розвиток сільського господарства. Цей технічний прогрес проявився в параметрах сільськогосподарських машин. Адже постійно з'являються нові типи, продуктивніші, досконаліші, а різноманітність потреб сільськогосподарських виробників достатньо велика.

Таким чином, цілком логічно, враховуючи значення тракторів у сільськогосподарському виробництві, стверджувати, що за збільшення тракторозабезпеченості фермерських господарств розміри площ фермерських землекористувань та рівень їх економічної ефективності повинні зростати. Проте реалії господарської практики зовсім не підтверджують цього припущення. З наведених даних (табл. 2.) видно, що ця залежність спростовується, оскільки дохід господарств не змінюється пропорційно, принаймні векторально, до кількості тракторів з розрахунку на одне господарство.

Таблиця 2

**Групування адміністративних районів Львівської області
за кількістю тракторів на 100 га сільськогосподарських угідь, задіяних
у фермерських господарствах, 2010 р.***

Показник	Група районів за кількістю тракторів на 100 га сільськогосподарських угідь, шт.				В середньому по області, шт.
	до 0,92	0,93-1,53	1,54-2,15	понад 2,15	
Кількість районів у групі	3	3	6	5	17
Чистий дохід (виручка) від реалізації на одне господарство, грн	156579	95303	179466	52784	218608
У т.ч. від продукції рослинництва	100473	41372	87524	21686	62300
з них: зернові і зернобобові	25353	18815	58594	13237	32368
картопля	354	2996	1667	1033	1483

*Джерело: розраховано за даними [7, с. 11-14, 86, 89, 90]

Аналогічна ситуація характерна і для забезпеченості комбайнами та їх впливу на параметри фермерського господарювання (табл. 2). Певною мірою це пояснюється тим, що менший рівень тракторозабезпеченості господарств одночасно є свідченням більш раціонального навантаження на один трактор, а відповідно передумовою кращого їх використання, що в кінцевому підсумку знаходить відображення в результатах господарювання.

Таблиця 3

**Вплив забезпеченості комбайнами на результати господарювання
у фермерських господарствах Львівської області, 2010 р.***

Показник	Група районів за кількістю комбайнів на 100 га ріллі, шт.				У середньому в області
	до 0,41	0,42-0,71	0,72-1,00	понад 1	
Кількість районів у групі	3	9	3	3	18
Чистий дохід (виручка) від реалізації на одне господарство, грн.	156579	137218	119347	65120	218608
У т.ч. від продукції рослинництва	100472	61539	70410	14884	61731
з них: зернові і зернобобові	25353	39597	34661	9720	31421
картопля	354	2284	7657	895	2626

*Джерело: розраховано за даними [7, с. 11, 13, 16, 86, 89, 90].

Наведена таблиця підтверджує попередній висновок про відсутність залежностей між оснащеністю комбайнами та результатами господарювання у фермерських господарствах досліджуваного регіону.

Загалом може скластися враження, що такі суперечності притаманні саме фермерським господарствам. Однак, це може бути результатом господарювання в окремо взятому періоді чи окремому досліджуваному регіоні. З цих позицій науковий інтерес становить застосування методу кореляційно-регресійного аналізу, що дозволить з'ясувати можливі взаємозалежності та

тісноту і напрями зв'язку. З цією метою нами відібрано 95 фермерських господарств Радехівського, Буського, Кам'янка-Бузького і Золочівського районів Львівської області, для яких встановлено вплив машинооснащеності виробництва на окремі показники розмірів господарств та результативність діяльності. Зведені їх характеристики наведені в табл. 4.

Таблиця 4

Вплив машинооснащеності на показники діяльності фермерських господарств (за вибірковими даними), 2010 р.*

Результативний показник	Рівняння регресії	Коефіцієнт кореляції
Площа угідь на одного працівника, га	$y_x = 53,181 - 0,037x$	0,059
Площа угідь, га	$y_x = 74,024 - 0,044x$	0,062
Частка орендованих земель	$Y_x = 0,511 + 0,01x$	0,145
Частка рослинництва, %	$y_x = 96,030 + 0,004x$	0,048
Рівень рентабельності, %	$y_x = 41,201 - 0,021x$	0,031

*Джерело: розраховано на основі даних статистичної форми № 2 – ферм

Проведений кореляційний аналіз залежностей виробничих параметрів і дохідності виробничої діяльності фермерських господарств від машинооснащеності є доказом відсутності будь-якого зв'язку між цими показниками. Це свідчить про нераціональне ресурсозабезпечення, неузгодженість окремих видів ресурсів, про неоптимальний склад машин та обладнання у фермерських господарствах. Здавалося б цілком логічним, щоб змінювалися площі угідь у користуванні фермера, зокрема частка орендованих земель та навантаження їх на одного працюючого, пропорційно нарощуванню технічного оснащення. Однак цього не спостерігається. Стає очевидним, що існує сукупність інших, передусім суб'єктивних, чинників, які мають вплив на формування як ресурсного забезпечення фермерських господарств, так і результатів їх господарювання.

Певною мірою відсутність традиційної залежності пояснюється тим, що кожен фермер прагне мати хоча б один трактор і необхідний набір машин, незалежно від земельних розмірів та реальної потреби чи окупності цих засобів. Як наслідок, трактором володіють господарства з різними площами землекористування, що в кореляційних моделях формує кінцеві результати залежностей.

Крім того, частина фермерських господарств користується механізованими послугами, які надаються переважно іншими фермерами чи господарями (власниками), які мають відповідні технічні засоби. Однак частка таких господарств мізерна, а ринок механізованих послуг на селі розвинутий недостатньо.

Основна, на наш погляд, причина криється в неточності обліку технічних засобів як у фермерських, так і селянських господарствах. В основному облік технічних засобів налагоджений у тих фермерських господарствах, які ведуть бухгалтерський облік за повною або скороченою формою. Натомість господарства, де трактори використовуються на механізованих і транспортних роботах у межах населеного пункту, переважно не

реєструють наявні засоби в органах «Держтехнагляду». Основна причина цього – вартість реєстрації, яка в 2010 році перевищувала 800 грн. Безперечно, що така ситуація потребує вдосконалення порядку реєстрації технічних засобів, проходження технічного огляду та системи оподаткування надаваних послуг, у тому числі й механізованих, на селі.

На думку В. П. Горьового, найбільш перспективним напрямком розвитку ринку технічних послуг є створення промислово-фінансових груп на основі промислового капіталу фірм-виробників сільськогосподарських машин [2, с. 62-63]. Це забезпечить формування чітко організованої системи післяпродажного технічного сервісу з гарантією, що покупець сільськогосподарської техніки при поломці машини зможе швидко і якісно її відремонтувати, уникне проблем з придбання запасних частин, вибрати вигіднішу для себе форму купівлі техніки.

Згідно Проекту Концепції комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України, розробленою у 2010 році, держава підтримуватиме кооперацію дрібних та середніх товаровиробників, а державні пріоритети в залученні інвестицій будуть спрямовуватись в обслуговуючу споживкооперацію дрібних та середніх сільгоспвиробників [5].

В умовах обмежених фінансових ресурсів у фермерів придбання техніки є досить проблемним. Це зумовлює необхідність збільшувати термін експлуатації технічного парку, що певною мірою забезпечується своєчасним і якісним ремонтом і обслуговуванням.

На наш погляд, для вирішення проблеми придбання техніки, її обслуговування та підвищення ефективності використання у фермерських господарствах Львівщини доцільно використовувати таку форму як спільне використання техніки. Спільне міжгосподарське використання машинно-тракторного парку може розвиватись наступними шляхами: кооперація з метою надання виробничих послуг членам кооперативу з метою одержання максимального прибутку на вкладений капітал, побічно сприяючи зростанню доходів члену кооперативу. Інший шлях – організація економічних взаємовідносин на основі договору надання взаємних послуг. Однак після закінчення терміну такі договори розриваються або змінюються, не враховуючи інтереси того чи іншого сільгоспвиробника.

Висновки. Забезпеченість технікою, зокрема тракторами і комбайнами не є вирішальною у формуванні виробничих параметрів сільськогосподарського виробництва, їх виробничої програми та результативності господарювання. Причиною цього є різні умови придбання технічних засобів у процесі аграрної реформи, невідповідність наявної структури технічних засобів іншим ресурсам, використання орендованих засобів механізації виробничих операцій або просто тих, які не належать фермерам.

Створення міжгосподарських безприбуткових кооперативів із технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників є одним із найраціональніших шляхів оновлення машино-тракторного парку та підвищення ефективності його використання. Високопродуктивну, але високовартісну техніку доцільно концентрувати саме в таких кооперативах або машино-технологічних станціях.

Кооперативні машинні формування найбільш повно враховують інтереси фермерів. Фермери при такому формуванні є одночасно і засновниками і членами кооперативу, вони мають право отримувати технічні послуги на умовах, які встановлюються самими фермерами, виходячи із наявних виробничих можливостей, самостійно розпоряджатись отриманим доходом, уникаючи додаткового оподаткування.

Концентрація технічних засобів в одному підрозділі, її швидке обслуговування і оперативний ремонт сприяє збільшенню річного завантаження техніки, зниженню простоїв, значно збільшує виробітку, покращує якість і організацію праці механізаторів. Фінансування формування такої організаційної структури базується на використанні об'єднаного капіталу самих фермерів.

Література:

1. Головка А. М. Основні тенденції розвитку ринку сільськогосподарської техніки провідних зарубіжних країн / А. М. Головка, П. А. Денисенко, В. О. Питулько // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 88 – 94.

2. Горьовий В. П. Розвиток виробничо-технічного обслуговування підприємств АПК / В. П. Горьовий // Вісник аграрної науки. – 2007. – № 11. – С. 59 – 64.

3. Іванишин В. В. Стратегічні напрямки розвитку сільськогосподарського машинобудування в Україні / В. В. Іванишин // Економіка АПК. – 2005. – № 1. – С. 3 – 8.

4. Коробка С. В. Матеріально-технічне забезпечення розвитку малого підприємництва / С. В. Коробка // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства : економічні науки. – 2007. – Вип. 56. – С. 116 – 123.

5. Проект концепції комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України (2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.

6. Саченко В. Тенденції розвитку сільськогосподарської техніки / В. Саченко, С. Коваль // Техніка АПК. – 2004. – № 1–2. – С. 8 – 16.

7. Фермерські господарства Львівщини : стат. зб. – Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2011. – 112 с.

8. Trechow P. Maschinenbauer für den Acker / Trechow Peter // Hochschulanzeiger. – 2008. – № 96. – S. 44.

Рецензент: д.е.н., професор Березівський П.С.

УДК 338.439:006.83

СИСТЕМА ОЦІНКИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ПІДКОМПЛЕКСУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Резнікова О.С., д.е.н., доцент, Плакса Ю.В., к.е.н., доцент

Південний філіал Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет»

Підтримка сільськогосподарських товаровиробників, незважаючи на додаткові витрати держави, створює умови для зростання виробництва, сприяє розвитку інфраструктури, знижує безробіття й у цілому зміцнює соціальну стабільність.

Support of agricultural commodity producers, without regard to the additional charges of the state, creates terms for growth of production, assists development of infrastructure, reduces unemployment and on the whole fastens social stability.

Постановка проблеми. Серед заходів, що сприяють розвитку економічної інтеграції агропродовольчого виробництва й становлення загального аг-